

**SOVYET BASININDA TÜRKİYE VE TÜRKİYE
CUMHURİYETİ'NİN İLANI: PRAVDA VE İZVESTİYA
GAZETELERİ ÖRNEĞİ***
**TURKEY AND DECLARATION OF THE TURKISH REPUBLIC IN
THE SOVIET PRESS: ON EXAMPLE OF PRAVDA AND IZVESTIA
NEWSPAPERS**

Aslı YURDİGÜL*
Banu ERDOĞAN ÇAKAR**

Öz

Türkiye Cumhuriyeti'nin ilanı dünya genelinde pek çok gazetede olduğu gibi, Sovyet basınında da yer almıştır. Bu çalışma, Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin resmen kurulması anlamına gelen cumhuriyetin ilanının Sovyet yazılı basınında nasıl yer aldığını incelemeyi amaçlamaktadır. Bu incelemeyi dönemin en önemli yayın organlarından Pravda ve İzvestiya gazeteleri üzerinden yapmaktadır. Söz konusu gazeteler, Sovyet döneminde devlet ideolojisini temsil eden, dış haberlere yer veren ve diğer basın organlarına da kaynaklık eden gazeteler olmaları nedeniyle tercih edilmiştir. Çalışma kapsamında, ilgili gazetelerin 1923 yılı, 1 Ekim - 31 Aralık aylarını kapsayan 3 aylık dönemleri örnek olarak alınmıştır; bu sayılarda yer alan 'Türkiye' konulu haberler incelenmiştir. Araştırma yöntemi olarak içerik analizi yönteminin kullanıldığı çalışmanın sonunda, iki gazetede toplam 22 habere ulaşılmıştır; bu haberler duyuru amaçlı, açıklayıcı ve röportaj kategorileri altında başlık, konu, özne, tanımlamalar, haberin yönü ve kaynağı gibi özellikler üzerinden değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler

Sovyet basını, Türkiye Cumhuriyeti'nin ilanı, Pravda Gazetesi, İzvestiya Gazetesi

Abstract

The proclamation of the Republic of Turkey took place in many newspapers in the world, and also in Soviet press. This study aims to examine how the proclamation of the republic which means officially declared the Republic of Turkey, was reflected in the Soviet-Russian writing press. This review is done through the newspapers Pravda and Izvestiya which were the most important publications of the period. These newspapers were chosen because they represented the official ideology in the Soviet era, has included foreign news reports and because of that they were a source for other media. In the scope of the study, 3-month periods covering 1 October- 31 December of the

* Bu makale, 1-5 Ekim 2018 tarihleri arasında Türk Tarih Kurumu tarafından düzenlenen XVIII. Türk Tarih Kongresi'nde sunulmuş bildirinin genişletilmiş ve yeniden düzenlenmiş şeklidir.

* Doç. Dr., Atatürk Üniversitesi/Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi, İletişim Fakültesi, asliyurdagul@hotmail.com, ORCID: 0000-0001-5333-9751

** Arş. Gör., Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi İletişim Fakültesi, banu.erdogancakar@manas.edu.kg, ORCID: 0000-0002-0632-5098

Gönderim Tarihi: 18.03.2019
Kabul Tarihi: 22.10.2019

1923 were taken as an example. The news about "Turkey" in these newspapers was investigated. Content analysis was used as research method. At the end of the work, total of 22 news of this two newspapers were reached; these reports were evaluated on the basis of features such as title, subject, description, news direction and source under the explanatory and interview categories.

•

Keywords

Soviet press, Declaration of the Turkish Republic, Pravda Newspaper, Izvestia Newspaper.

1.GİRİŞ

Basın, tarihin her döneminde ve her toplumda bilgilendirme aracı olarak oldukça önemli bir rol üstlenmiştir. Ancak bu önemli aracın sadece bilgilendirme değil aynı zamanda yönlendirme aracı olarak da keşfedilmesi onu iktidarların vazgeçilmez haline getirmiştir. Bu nedenle, iktidarlar her dönemde ve her yerde basını elinde tutma ve basın üzerinden kitleleri yönlendirme arzusu duymuşlardır. İktidarlar tarafından duyulan bu arzu; basına sahip olma, yayın içeriklerini belirleme ve kontrol etme, zaman zaman da sansür ve yasaklamalarla kendini göstermiştir. İktidarlar tarafından şekillendirilen basın, iktidarların istediği yönde kitlelerin oluşmasını sağlamıştır.

Bugün Sovyet basın tarihine bakıldığında da ilk gazeteden günümüze, basın-iktidar ilişkilerini görmek mümkündür. Bu ilişki, basının sadece ulusal değil uluslararası arenada da iktidarın duruşuna paralel yayınlar yapmasına neden olmuştur. Bu durumu, bu çalışma özelinde de okumak mümkündür. SSCB ve Türkiye Cumhuriyeti arasındaki diplomatik ilişkiler, dönemin basın organlarının yayınlarında vücut bulmuştur. Bu süreçte iki ülke arasındaki ilişkiler; resmi görüşmeler, siyasi ve ekonomik antlaşmalar, tarihsel süreç içinde gelişen olaylar, farklı ülkelerle olan ilişkiler, tarihi karakterler tarih sayfalarından çıkararak haber aktörleri olarak günümüze ulaşmıştır.

Bu çalışmada gerek Türkiye gerekse de diğer uluslar için büyük önem taşıyan cumhuriyetin ilan edilerek yeni bir devletin, Türkiye Cumhuriyeti'nin, kurulma sürecinin Sovyet basınına yansımaları konu almaktadır. Bu bağlamda sadece cumhuriyetin ilanı değil, Türkiye ile ilgili haberlerin de basına yansımaları incelenmiştir. Literatürde Türkiye Cumhuriyeti'nin ilanının iç ve dış basına yansımaları biçimlerine ilişkin yapılmış bazı çalışmalar olmasına rağmen, gerek Milli Mücadele döneminde gerekse de öncesinde yoğun ilişki içinde bulunan Sovyet basınına yansımaları biçimine dair bir çalışmaya rastlanmamıştır. Oysaki Sovyetler Birliği ile siyasi, ekonomik ve askeri ilişkiler tarih boyunca devam etmiştir. Bazen savaşlar bazen de barışlar üzerinden devam eden bu ilişkiler, 1917'de Çarlık Rusya'sının yıkılması, Anadolu'da Milli Mücadele döneminin başlaması ve Sovyetler Birliği'nin kurulmasıyla farklı bir boyuta taşınmıştır. Bu süreçte iki ülke arasındaki ilişkiler, karşılıklı çıkarlar ve stratejik işbirlikleri üzerinden devam etmiştir. Özellikle Batı karşıtlığı olarak emperyalizmle mücadele, iki ülkenin birlikte hareket etmesini sağlamıştır. Bu nedenle de Millî Mücadele'ye gerek maddi gerekse manevi her türlü desteği veren Sovyetler 'de Türkiye Cumhuriyeti'nin ilanı ve bu süreç oldukça yakından takip edilmiştir. Dolayısıyla Anadolu'daki rejim değişikliği sadece Rusya'da değil; Sovyetler Birliği'ni oluşturan geniş coğrafyada da büyük bir yankı uyandırmıştır. Söz konusu bu çalışma, Türkiye Cumhuriyeti'nin Sovyet basınında nasıl yer bulduğunu araştırmayı amaçlamaktadır.

2.LİTERATÜR

Çalışmanın önemini ve alandaki yerini görmek açısından Türkçe, Rusça, İngilizce olmak üzere 'Rus basınında Türk, Türkiye, Osmanlı, İstanbul' gibi anahtar kelimeler kullanılarak internet taraması yapılmıştır. Tarama sonucunda 11 adet çalışmaya

ulaşmıştır. Bu çalışmalardan 6 tanesi cumhuriyetin ilanından öncesini konu alan çalışmalardır. Bu çalışmaların başlıkları: “*Basın Slav Sorunu Hususunda Nadir Bir Birliktelik Gösteriyor (1877-1878 Rus-Türk Savaşı Askeri Basını)*” (Кочуков, 2016, Rusya); “*Rusya Türkleri (Tatar, Başkurt, Kırım Tatarları) ve Rus Basınında II. Meşrutiyet (1908-1909)*” (Demirbaş, 2009, Türkiye); “*Balkan Savaşlarında Edirne’nin İşgali Ve Geri Alınışının Rus Gazetelerine Yansımaları*” (Demiroğlu, 2016, Türkiye); “*Rusya gazetelerinde I. Dünya Savaşında Esir Düşen Türk Askerleri*”(Сибгатуллина, Rusya); *Mudanya Ateşkes Antlaşması’nın Sovyet Rusya Basınında Yansımaları (Pravda ve İzvestiya Gazeteleri Üzerinden Basın Analizi’*, (Akman, 2014, Kırgızistan); “*I. ve II. İnönü Savaşlarının Sovyet Rusya Basınında Yansımaları (Pravda ve İzvestiya Gazeteleri Üzerinden Basın Analizi)*” (Akman, 2014, Kırgızistan).

Diğerleri ise daha yakın tarihli, cumhuriyetin ilanı ve sonrasına yönelik olan çalışmalardır. Bu çalışmaların başlıkları ise: “*Atatürk’ün Vefatının Sovyet Basınında Yansımaları*” (Ağayev, 2010, Türkiye); “*Von Papen Suikastinde Sovyet İzleri ve Sovyet Basının Tutumu*” (Sırakaya, Türkiye); “*15 Temmuz Darbe Girişimi’nin Rusya’daki Yansımaları*” (Kemaloğlu, 2016, Türkiye); “*Azerbaycan Basınında Atatürk’ün Vefatı*” (Aslanlı ve Kurban, 2018, Azerbaycan); “*Atatürk’ün Vefatının Ukrayna Basınına Yansımaları*”(Benhür, 2018, Türkiye).

Tarihi akış içerisinde çalışmalar anlamlandırıldığında; Koçukov’un çalışmasında 1877-1878 Rus-Türk Savaşı dönemindeki askeri basında Milli Savunma Bakanlığı’nın kontrolünde tek kaynaktan bilgilerin yansıdığı ve basının topyekûn bir birlik beraberlik sağlamak için kullanıldığı dikkat çekmektedir. Demirbaş’ın Rus basınına II. Meşrutiyet’e bakış açısını incelediği çalışmasında 1900’lü yıllardaki tek bir ağız yerine basında muhalif sesler de varlık göstermiştir. Bunda elbette ki, Sovyet dönemi katı sansürünün etkisinin azalması önemli rol oynamıştır. Basın, Meşrutiyetin ilanına ideolojik bakış açıları doğrultusunda liberal ve sağcı kesim olarak ayrılmıştır. Liberaller Meşrutiyeti barış ortamı sağlayacağı düşüncesiyle desteklerken, sağcı yani çar idaresini destekleyen basın ise geçmişte Slav kardeşlerinin haklarının Ruslar tarafından savaşla garanti altına alındığını sık sık hatırlatıp, halen Hristiyanlara eşit hakların verilmediği ve II. Abdülhamid’in kan dökerek despot bir rejim uyguladığına dair haberlere yer vermiştir. İki ülke ilişkilerinin basına yansıdığı bir diğer çalışma ise, Demiroğlu’nun Balkan Savaşları sürecinde Edirne’nin düşürülmesinin ve akabinde yeniden alınmasının Rus basınına yansımalarını inceleyen ‘*Balkan Savaşlarında Edirne’nin İşgali Ve Geri Alınışının Rus Gazetelerine Yansımaları*’dır. Basın Edirne’nin düşmesini sadece haber metniyle değil ayrıca karikatür de kullanarak büyük bir memnuniyet içerisinde vermiştir. Akabinde Edirne’nin geri alınmasıyla da basında matem havasındaki demeçler dikkat çekmektedir. Aynı olumsuz hava Sibgatullina’nın ‘*Rusya Gazetelerinde I. Dünya Savaşında Esir Düşen Türk Askerleri*’ adlı çalışmasında da görülmektedir. Türk askerlerini ele geçirdiklerinde aç ve sefil bir görüntü içinde olduklarına dair haberler yer almıştır. Hatta bir Türk askerinin Rusya vatandaşı olmak istediği, savaşmak istemediği bile yazılmıştır. Ayrıca çalışmada esir düşen askerlerin sayısı konusunda Türk ve Rus basınındaki tutarsızlığa dikkat çekilmiştir.

Savaş süreçlerinin bitmesiyle zaman içerisinde ilişkilerin yönü değişmiş, Türkiye’nin en büyük, hatta Rus basınında belirtilen şekliyle tek, destekçisi Sovyetler

olmuştur. Türkiye'de Milli Mücadele'nin başlamasıyla iki ülke arasında ilişkiler daha da ilerlemiştir. Bu dostluk şüphesiz ki kendisini basında da hissettirmiştir. I. ve II. İnönü savaşlarının basına yansımalarının incelendiği Akman (2014)'in çalışması da bu görüşü destekler niteliktedir. Basında geniş yer bulan Türkiye'ye dair haberlerde olumsuz habere rastlanmamıştır. Üstelik Türk ordularının kahramanlıklarından, başarılarından sık sık övgüyle bahsedilmektedir. İyi ilişkilerin basında hissedildiği bir diğer çalışma Akman'ın (2014) '*Mudanya Ateşkes Antlaşması'nın Sovyet Rusya Basınında Yansımaları (Pravda ve İzvestiya Gazeteleri Üzerinden Basın Analizi)*'dir. Haber metinlerinde Türklerin askeri zaferleri ve başarıları ön plana çıkartılarak Türkiye'nin emperyalistlere karşı verdiği mücadelede Sovyetlerin Türkiye'nin yanında olduğu ifade edilmiş ve iki ülke arasındaki dostluk vurgulanmıştır. Bu dostluk Cumhuriyet'in ilan edilmesiyle de devam etmiştir. Sovyetler Birliği Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasından sonra tebrik telgrafı gönderen ilk ülkelerden olmuştur. Sovyetlerin vermiş olduğu destek elbette ki Sovyet basınına da yansımış ve bu durum çalışmamızda değerlendirilmiştir.

Zaman içerisinde iki ülke arasındaki ilişkiler dünyada yaşanan gelişmeler neticesinde istikrar gösterememiş, iyi olan ilişkiler 1936 Montrö Boğazlar sözleşmesi sonrası soğumaya başlamıştır. Ancak bu soğukluk hemen basına yansımamıştır. Ağayev (2010)'in '*Atatürk'ün Vefatının Sovyet Basınında Yansımaları*' adlı çalışmasında da görüldüğü üzere, basında Atatürk'ün vefatı oldukça geniş yer bulmuştur. Haber metinlerinde Atatürk'ten bağımsızlığın ve refahın sembolü gibi methiyelerle bahsedilmiştir. Mustafa Kemal Atatürk'ün vefatı ile 11 Kasım 1938 tarihli Sovyet basını sadece Atatürk'ün vefatı haberini vermekle kalmamış, ilk sayfalarında Sovyet devlet yetkililerinin Atatürk'ün vefatıyla ilgili taziye telgraflarına da yer vermişlerdir. Ancak Türkiye'ye taziye telgrafı gönderenler arasında Stalin'in olmaması dikkat çekmektedir. Birçok ülke cenaze törenine Başbakan, Bakanlar düzeyinde katılırken, Sovyetler Birliği Dışişleri Halk Komiseri yardımcısı, Türkiye'de bulundurduğu elçi ve Karadeniz filosu 2. dereceli flagmanı düzeyinde katılmıştır. Soğumaya başlayan ilişkiler Atatürk'ün vefat haberinde kendini göstermese de 1936 Montrö Boğazlar sözleşmesi sonrası ve II. Dünya Savaşı öncesi Sovyet-Türk ilişkileri bozulmaya başlamıştır. Bu soğukluğun artık basına da yansıdığı Sırakaya'nın *Von Papen Suikastında Sovyet İzleri ve Sovyet Basının Tutumu* adlı çalışmasında görülmektedir. Türkiye'nin denge politikası güttüğü bir dönemde, Ankara Alman büyükelçisi Von Papen'e suikast düzenlenmesinde olayın azmettiricileri olarak Sovyet istihbaratına mensup iki kişiyi yargılamıştır. Bu önemli gelişmeler mahkeme gününe kadar Rus basınında yer almamıştır. Sonrasında iddianamenin tamamen asılsız olduğuna, asıl suikastı Hitler Almanya'sının Türk mahkemesinin şerefine ve bağımsızlığına yaptığına ve Türk savcılara dair olumsuz haberler yapılmıştır. Anadolu Ajansı bu haberlere 'Sovyet basını, burada tekrarına imkân olmayan ifadelerle Almanya'ya, Türk mahkemesine ve Türk memurlarına hakaret etmektedir' başlığı altında cevap vermiştir. Türkiye'nin Batı ile dış ilişkileri geliştirmeye ve NATO üyeliğine öncelik vermesiyle Soğuk Savaş döneminde de Sovyet-Türk ilişkileri sürekli gerginleşen bir çizgide devam etmiştir. Elbette ki ilişkiler bu düzeyde kalmamış, zaman içerisinde komşu iki ülke ilişkileri normalleşmiştir. Öyle

ki Rusya Türkiye'nin yakın zamanda yaşadığı 15 Temmuz darbe girişimini kınayan ilk devletlerden biri olmuştur. Rusya'nın Türkiye Cumhuriyeti yönetiminin yanında olduğuna dair bu resmi yaklaşım ülke basınına da yansımış ve Kemaloğlu'nun '15 Temmuz Darbe Girişimi'nin Rusya'daki Yansımaları' adlı çalışmasında da ortaya konmuştur. 2018 yılında Aslanlı ve Kurban'ın "Azerbaycan Basınında Atatürk'ün Vefatı" ile Benhür'ün "Atatürk'ün Vefatının Ukrayna Basınına Yansımaları" isimli çalışmalar yayınlanmıştır. Bu çalışmalarda Atatürk'ün vefatının dönemin SSCB ülkelerinin basınına yansımaları incelenmiş ve merkezi Sovyet basınına paralel olarak Atatürk'ün ölümünden dolayı samimi üzüntülerin dile getirildiği sonucuna varılmıştır.

3. TÜRKİYE VE SOVYETLER BİRLİĞİ İLİŞKİLERİ

Ekim Devrimi dünyada her alanda yeni bir devrin başlangıcı olmuştur. Bu yeni dönemin akabinde kurulan Sovyetler Birliği diğer ülkelerle daha iyi ilişkiler kurarak daha barışçıl bir politika izleme yolunu seçmiştir. Bu durum, ülkenin Osmanlı Devleti ile olan ilişkilerine de yansımış; 18 Aralık 1917'de imzalanan Erzincan Ateşkes Antlaşması ile iki devlet arasındaki çatışmalar sona erdirilmek istenmiştir (Земсков 1959:53-57). Rusların barıştan yana olan bu tutumu, Bolşevizm'in yayılması endişesiyle Batılı devletler tarafından çok da hoş karşılanmamıştır. Oysaki bu durum, hem Batılı devletlerin taleplerini önlemek hem de Milli Mücadele'de kendisine destek sağlamak adına Türk dış politikası için bir fırsat sunmuştur. Bu dönemde Türk dış politikasını yürüten Mustafa Kemal, bu fırsatı değerlendirerek Sovyetler Birliği ile ilk resmi ilişkileri başlatmıştır. Mustafa Kemal tarafından 26 Nisan 1920'de, V.İ. Lenin'e imzalı bir mektup gönderilerek Türkiye'nin bağımsızlık mücadelesinde Sovyetler Birliği'nin desteği talep edilmiştir. Ayrıca mektupta Batılı emperyalist güçlere karşı birlikte hareket edilmek istendiği belirtilmiştir. Bu mektup üzerine Sovyetler Birliği, dünyada TBMM'yi tanıyan ilk ülke olmuştur. Bunun üzerine Mayıs 1920'de TBMM'nin ilk yurtdışı elçisi Moskova'ya gitmiş; Ekim 1920'de de Sovyetler Birliği'nin elçisi Ankara'ya gelmiştir (Киреев 2007:130). Moskova'ya TBMM'yi temsilen ilk resmi heyet, 19 Temmuz 1920'de Dışişleri Bakanı Bekir Sami başkanlığında gitmiştir. İki ülke arasındaki bu dostane ilişkiler 24 Ağustos'ta imzalanan işbirliği anlaşması ile devam etmiştir. Bu antlaşmaya göre Sovyetler Birliği Türkiye'ye askeri mühimmat, gerek görülürse askeri operasyonlarda yardım ve 1.250.000 Osmanlı altını vermeyi taahhüt etmiştir (Киреев 2007:138). Bu anlaşmayla Sovyetler Birliği, Sevr Antlaşması'nı tanımayacağını ve TBMM'ye her türlü maddi ve siyasi desteği vereceğini bildirmiştir. Sovyetler Birliği'nin TBMM'ye vermiş olduğu maddi ve siyasi destek şüphesiz kendi çıkarlarını gözetmektedir. Sovyetler Birliği, Ankara'nın Milli Mücadele'de yenilmesi durumunda Anadolu'nun ve boğazların Yunanistan'a, dolayısıyla da İngiltere'ye geçeceğini bilmekte, bu nedenle de Ankara ile ilişkilerini iyi tutmaya özen göstermektedir.

TBMM'nin 29 Ekim 1923'de Cumhuriyeti ilan etmesi ve Mustafa Kemal'in ilk Cumhurbaşkanı olarak atanmasını takiben de iki ülke ilişkileri dostane bir şekilde devam etmiştir. Lenin tarafından Mustafa Kemal'e bir tebrik telgrafı gönderilmiş ve 4 Kasım 1923'te de Mustafa Kemal'den teşekkür telgrafı gitmiştir (Калинин 1922'den akt. Алекперли 2018). Cumhuriyetin ilanından sonra Türkiye'de yaşanan siyasi ve

sosyal dönüşümler Sovyetler Birliği tarafından da yakından takip edilmiş ve bu yeni dönem farklı isimler altında açıklanmaya çalışılmıştır. Örneğin, dönemin önemli tarihçilerinden Rozaliev, Kemalist devrimin demokratik bir ulusal kurtuluş hareketi olarak görülmesi gerektiğini (Розалиев 1960:192) ileri sürerek bu süreci 'Kemalist devrim' olarak tanımlarken, Şamsutdinov (<https://www.booksite.ru/fulltext/1/001/008/060/576.htm>, 14.07.2019) gibi bazı tarihçiler de 'burjuva devrim' kavramını kullanmayı tercih etmiştir.

Türkiye ve Sovyetler Birliği ilişkilerinde kırılma noktası Lozan Antlaşması olmuştur. Türkiye'nin uluslararası arenada Türkiye Cumhuriyeti olarak yer alması, Sovyetleri saf dışı bırakarak Batılı devletlere yakınlaşması iki ülke arasındaki ilişkileri olumsuz etkilemiştir. Ancak bu olumsuzluk 17 Aralık 1925'te iki ülke arasında imzalanan Paris Antlaşması'yla bir nebze giderilmiş; ülkeler arasındaki ticari, ekonomik ve diplomatik ilişkiler devam etmiştir (Киреев 2007:187). Milletler Cemiyeti'ne henüz girmeyen iki ülke arasındaki bu Antlaşma, Sovyetler Birliği'nin dünya politikasına yeni bir anlayış getirmiştir (Саакян 1960:25).

İki ülke ilişkileri yakın tarih üzerinden değerlendirildiğinde, Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş sürecinde Sovyetler Birliği'nin Milli Mücadele'ye destek verdiği, özellikle emperyalist güçlere karşı birlikte hareket etme düşüncesiyle aynı saflarda yer aldığı görülmektedir. Bu dostane ilişkiler Lenin'in ölümünden sonra, Stalin döneminde de devam etmiştir.

4.SOVYET BASINI

20. yüzyılın başlarında, Sovyetler Birliği yeni, umut vaat eden ama aynı zamanda da son derece karışık bir döneme girmiştir. Ülkede bir yandan siyasi bir istikrar sağlanmaya çalışılırken diğer yandan toplumsal kutuplaşmalar baş göstermiştir. Özellikle ülke içindeki fikir ayrılıkları siyasi iktidarların zor dönemler geçirmesine neden olmuş ve sık sık olağanüstü kongreler düzenlenmiştir. Bu kongrelerde siyasi iktidarlar tarafından alınan kararların halka duyurulması ise basın aracılığıyla sağlanmıştır. Bu noktada özellikle gazeteler, iktidarlar tarafından gerek propaganda gerekse bir iletişim aracı olarak yoğun bir şekilde kullanılmış, ülkedeki politik mücadelenin etkili bir aracı haline gelmiştir (Бендерский – Хмылёв 2006:7).

Ülkede 1917'de yaşanan Ekim Devrimi, Rusya tarihinde olduğu gibi, Rusya basın tarihinde de 'yeni bir sınır'ın başlangıcı olmuştur. İşçi sınıfı ve köylüyle ittifak halinde, sosyalist bir toplum kurma yoluna gidilen bu süreçte basın, eskisinden çok daha önemli bir konuma gelmiş, ülkedeki basın özgürlüğü kitlelerin davranışlarını kontrol altında tutabilmek amacıyla bir güvence olarak görülmüştür. Ülkenin en büyük basın evleri kamulaştırılmış, kâğıt stoklarına el konulmuş, sendikalara ve çeşitli kurumlara kendi yayınlarını yapabilmeleri için fırsatlar sağlanmıştır. Ayrıca gazetelerin, kitapların ve diğer tüm eserlerin yayınlanabilmesi için gerekli olan materyaller de ülke çapında serbest dağıtıma sokulmuştur (Кафедрой Журналистики Высшей Партийной Школы 1954:179).

27 Nisan 1917'de kabul edilen Basın Kanunu ise Rusya basın tarihinde birçok yeni düzenlemeyi getirmiştir. Kanunla basın üzerindeki her türlü sansürün

kaldırılması ve siyasi güçlerin basılı faaliyetlerinin yasallaşması sağlanmıştır. Yeni düzenlemelerle monarşi basını çökertilerek yerine, *Novoye Vremya* (Новое Время), *Birjeviye Vedomosti* (Биржевые Ведомости), *Russkaya Volya* (Русская Воля), *Jivoye Slovo* (Живое Слово) gibi gazetelerin ön plana çıktığı, liberal bir basın gelmiştir (Бендерский – Хмылёв 2006:76). Ancak basın alanında yaşanan bu özgürlükçü ortam çok da uzun sürmemiştir. Devrim karşıtı yayınların ortaya çıkması sonucunda, Lenin de daha önceden eleştirdiği iktidarların yaptığını gibi, basına müdahale etmiş; “Elbette sansüre hala ihtiyaç var. Yayınlar devrim karşıtı ve ahlaksız olmamalı” (Жирков 2001:135) diyerek sansürün gelişini haber vermiştir.

Basın Kanunu’nun kabulünü izleyen süreçte, Ekim Devrimi’nin ertesi günü Sovyet Hükümetini ‘kısa ömürlü’, temsilcilerini ‘bir saatlik şövalyeler’ gibi başlıklarla eleştiren Bolşevik muhalif gazeteleri 10 gün süreyle kapatılmıştır. 26 Ekim 1917 tarihinde, tüm kitle iletişim araçları için çıkarılan bir kararnameyle de basın, iktidarın siyasal bir uzantısı olarak sosyalist bir yapıya dönüştürülmek istenmiş, muhaliflere çok sert cezalar getirilmiştir. Bunun için de, merkezileşmiş askeri bir ceza sistemi oluşturulmuştur (Ахмадулин - Овсепян 2008:196).

Basına yönelik yapılan bu düzenlemeler sosyalizm propagandasının ulusal ölçekte işlenerek daha kalıcı hale gelmesini sağlamıştır. Ancak bu durum, kısa sürede sadece muhaliflerin değil, sosyalizm yanlılarının bile tepkisine neden olmuştur. Rus Yazarlar Birliği, bu sürece olan tepkisini 26 Kasım 1917’de gazete başlıklarına yansıtmış; gazeteler ‘kelimeler öldürmez’, ‘idealin karalanması’, ‘şiddet’, ‘kızıl duvar’, ‘basın üzerindeki şiddete karşı protestolar’ başlıklarıyla yayınlanmıştır (Кузнецов 2002:75). Ancak bu protestolar işe yaramamış; bazı gazeteler kapatılırken bazı gazeteciler de hapse atılmıştır. Ülkenin basın tarihini derinden etkileyen bu olaylar, *Pravda* ve *İzvestiya* gibi Sovyet gazetelerinde ise ‘devrim düşmanlarına ölüm’, ‘fırsatçılara ölüm’ gibi başlıklarla yer almıştır (Ахмадулин - Овсепян 2008:199).

Sovyet döneminin ilk yıllarında gazeteler oldukça önemli bir güce sahipti. Yayınları ile gündemi belirliyor, kamuoyu oluşturuyor ve siyasi bir yapının kurulmasına önderlik ediyorlardı. Bu durumun farkına varan siyasi iktidarlar, basını siyasi bir uygulama alanı olarak görüyorlardı. Özellikle 19. yüzyıl sonları ile 20. yüzyıl başlarında, siyasi bir güç aracı olarak basında sosyal demokratlar, sosyal devrimciler, liberal burjuva ve ılımlı sağcılar varlık göstermekteydi (Федоринов 2012:294,299). Bu nedende, Rus basın tarihindeki bu dönem ‘parti basını’ olarak adlandırılmıştır.

Sovyet gazeteciliği açısından önemli dönüm noktalarında biri de, 1918’de, Rus Telgraf Ajansı (ROSTA)’nın kurulmasıdır. Bu ajans sağlam bilgi servisi, bilgilerin hızlı bir şekilde yayılmasını sağlayacak bir ağ, yurtiçinde ve yurtdışındaki bilgilerin raporlanması noktasında önemli bir işleve sahip olarak Sovyet gazeteciliğinin gelişmesini sağlamıştır (Кузнецов 2002:84). Rus Telgraf Ajansı ile birlikte gazete sayıları da artmıştır. Ekim Devrimi zamanında, Bolşeviklerin kontrolünde yaklaşık 100 gazete ve dergi yayınlanmaktaydı. 1918’in ortalarına gelindiğinde ise 120’den fazla il merkezinde, ulusal dillerde çıkan yaklaşık 40 gazete dâhil, 884 gazete vardı. Bu gazetelerden *İzvestiya* 450 bin, *Bednota* 240 bin ve *Pravda* 170 bin tiraja sahipti. *İzvestiya*, *Bednota*, *Pravda* gibi gazeteler merkezi gazete sistemine alınarak varlıklarını

korumaları garanti altına alınıyordu (Кузнецов – Попов 1975:4).

Sovyet gazetelerinin tirajları yükselmesine rağmen özerk cumhuriyetlerdeki ulusal basın durumu pek iç açıcı değildi. Örneğin Kırgızistan'da sadece bir gazete çıkarken, Tataristan'da hiç gazete çıkmıyordu. Yapılan yasal düzenlemelerle bu sorunlar aşmaya çalışılmıştır. Özellikle yerel basının kalitesini arttırmak amacıyla birlik içinde çıkan 232 gazete devlet ağı içine alınmıştır (Ахмадулин - Овсепян 2008:198).

Sovyet iktidarının ilk 10 yılı sonunda sadece gazeteler değil kitaplar da SSCB halklarının dilinde yayınlanmaya başlanmıştır (Назаров 1952:120). Ayrıca Sovyet basınına güçlendirmek için, Ekim 1921'de, Moskova'da Devlet Gazetecilik Enstitüsü kurulmuş, Enstitü aracılığıyla profesyonel gazetecilerin yetiştirilmesi ve süreli yayınların çıkarılması amaçlanmıştır.

Bu gelişmelerin yanı sıra, 1920'lerden itibaren Sovyetler Birliği Telgraf Haber Ajansı (TASS) bünyesinde de köklü değişiklikler yapılmıştır. Ülkenin tüm bölgelerinde, TASS ofisleri açılmış ve muhabirler gönderilmiştir. Bu durum, özerk cumhuriyetlerden ve bölgelerden gelen mesajların akışını sistematik hale getirmiştir. Ajans, 1930'lardan sonra ise uluslararası alanda akreditasyon olarak uluslararası bilgi alışverişinde önemli bir aktör konumuna gelmiş ve Reuters, Associated Press, France Press gibi dünyanın en büyük ajanslarına bilgi göndermeye başlamıştır. (Ахмадулин - Овсепян 2008:231).

1920'li ve 30'lü yıllarda, ülkedeki kitle iletişim araçlarının tamamen ideolojik bir kurum olarak çalıştığı görülmektedir. Özellikle Sovyetlerin ilk 10 yılında basın, Lenin ve arkadaşlarının salt bir parti aracı olarak kullanılmıştır. Lenin'in talimatları ve kontrolü doğrultusunda yayınlar yapılmış, parti diktatörlüğünün güçlendirilmesinde bir araç olmuştur. Basının kitleler üzerindeki ideolojik ve örgütsel etkisini daha da güçlendirmek arzusu ile çeşitli tedbirler alınmış; basın, yönetim-komuta zincirinin bir aracı haline getirilmiştir (Ахмадулин - Овсепян 2008:255).

1940'lı yıllara gelindiğinde, mevcut siyasi ve toplumsal koşullara paralel olarak basın alanında da birtakım değişiklikler yaşanmıştır. Yaşanan savaş göz önünde bulundurularak gazetelere propaganda birimleri eklenmiş, 'düşman yenilecek, zafer bizim olacak', 'cepheye mektuplar' formatında haberlerle çok sayıda gazete ve broşür yayınlanmıştır. O dönemki gazeteciler sadece yazmak için değil cepheye manevi destek vermek için de yazmışlardır (Иванова – Кузнецов 1985:14). Bu dönemde gazetelerin tirajları da 36,2'den 38,4 milyona çıkmıştır (Чувиков 1967:190).

1980'ler gibi, daha yakın tarihlere gelindiğinde ise gazetelerin Sovyet halklarının 55 dilinde ve 9 yabancı dilde yayın yaptıkları görülmektedir. Bunun yanı sıra çeşitli bölgelerde basınla ilgili sendikalar açılmıştır (Вачнадзе 1992). Ayrıca basının geçmiş oranla daha fazla özgürleştiği görülmektedir. Ülkede 333'ü siyasi, 89'u edebi ve sanat, 36'sı din ve 16'sı çevreyle ilgili olmak üzere bine yakın periyodik yayın bulunmaktadır (Корнилой 1999:100). Bu dönemde artık vatansever gazetecilik anlayışı bitmiş, yerine insan odaklı habercilik anlayışı gelmiştir. Sovyet-Rus basınında 'yeniden inşa' dönemi olarak adlandırılan bu dönemde; insan haklarına, siyasi parti ve basına dair yeni

düzenlemeler yapılmış, kitle iletişim araçlarının çalışma sistemleri yenilenmiş ve üniversitelerde bir meslek olarak gazetecilik seminerleri düzenlenmeye başlanmıştır (СВИТИЧ – Ширяева 1997:29).

1991'in Aralık ayında Rusya Federasyonu, Beyaz Rusya, Ukrayna ve Orta Asya Cumhuriyetleri tarafından Bağımsız Devletler Topluluğu'nun oluşmasına dair imzalanan bir anlaşmayla Sovyetler Birliği dağılmıştır. Bu, tek partili Sovyet basın tarihinin de kapanması anlamına gelmiştir. Sovyet döneminde siyasi rekabetin olmayışından basın politik işlevini kaybetmiş ve iktidarın bir aracına dönüşmüştür. Bu durumun Sovyet gazeteciliğinin gelişimi üzerinde belirleyici bir etkisi olmuştur. Dönem dönem değişiklikler olsa da, Sovyet basınının gelişmesinde sansür en büyük engellerden biri olmuştur. Sovyet Rusya'da otoriter ideolojinin kitle iletişim araçlarına karşı ısrarlı tutumu, yalnızca ekonomik değil, ruhsal açıdan da toplumu oldukça etkilemiştir. Gazetecilik tamamen idari-komuta sistemine bağlı ve en önemlisi de bağımsızlıktan yoksun (Ахмадулин - Овсепян 2008:255) olarak varlık göstermiştir.

5.PRAVDA VE İZVESTİYA GAZETELERİ

Pravda (Hakikat) Gazetesi ilk olarak 1903 yılında edebi bir gazete olarak Valentin Alekseevich Kozhevnikov editörlüğünde basılmaya başlanmıştır. Aylık olarak çıkan gazetede edebiyat ve sanat konuları yer almıştır (Фокин 2007:568-569). Gazete ülkedeki sansür uygulamaları nedeniyle, 1908 yılından sonra kaçak olarak dağıtılmıştır. Gazete zaman zaman kapatılsa da farklı isimler altında varlığını sürdürmeye devam etmiştir. 1912 tarihinden itibaren günlük gazete olarak yayınlanmaya başlanmıştır (Еремеева vd. 1927:11). Bir iktidar gazetesi olarak Lenin, Stalin, Kruşçev, Brejnev, Andropov, Çerneko ve Gorbaçov dönemlerinin en etkili yayın organlarından biri olmuştur. İlk sayıları fotoğrafsız olarak yayınlanan gazetede, sonraki yıllarda fotoğraf kullanılmaya başlanmıştır. Gazetede genel olarak ekonomi, bilim, kültür, edebiyat, dış politika haberlerine yer verilmiştir.

İzvestiya (Haberler) Gazetesi Rusya'nın en eski gazetelerinden biridir. İlk olarak "Sovyet İşçi ve Asker Temsilcileri'nin Haberleri" ismiyle çıkmıştır. Ancak bu isim çok uzun olduğundan akılda kalmaz düşüncesiyle sadece İzvestiya olarak yayın hayatına devam etmiştir. Gazete günlük olarak yayınlanmaya 1917 yılı Mart ayında başlamıştır (Глинкин 2014:2). 1917 Ekim'ine kadar gazetenin politik yönünü, o zamanlar Sovyet işçi ve askerlerin lideri konumda olan Menşevikler ve Sosyalist-Devrimciler belirlemiştir. Ekim Devrimi'nden sonra ise gazete Bolşeviklerin eline geçmiş, politikası da bu yönde değişmiştir. Bu tarihten sonra yayınlarında daha çok Bolşevik Hükümeti'nin kararlarını duyurmuştur. 1992 yılındaki özelleştirmeye sahipliği Anews'e geçen gazete, günümüzde de yayınlarına devam etmektedir. Gazete, Rus Hükümeti'nin kararları dışında ekonomi, bilim, kültür, sanat, yurttan haberler ve dış politika haberlerine yer vermektedir. Gazetenin özellikle dış politika haberleri kapsam ve analitik yorumlarıyla dikkat çekmektedir.

6.BULGULAR VE YORUM

Çalışma kapsamında Sovyet basınına temsilen Pravda ve İzvestiya Gazeteleri örneklem olarak alınmıştır. Bu gazeteler Sovyet döneminde resmi ideolojiyi temsil etmesi, dış haberlere yer vermesi ve diğer basın organları için de haber kaynağı görevi

görmeleri nedeniyle tercih edilmiştir. Gazeteler, 1923 yılının 1 Ekim ile 31 Aralık tarihlerini kapsayan 3 aylık dönemde incelenmiştir. Araştırmada Türkiye Cumhuriyeti'nin ilanı bağlamında, Türkiye konulu haberlerin hepsi çalışma kapsamına alınmıştır. Bunun temel nedeni de Cumhuriyetin ilanı ile ilgili çıkan haberleri belirli bir bağlam içinde, bir bütün olarak görebilmektir.

Tablo 1. Haber Kategorileri

Haber Kategorileri	Pravda	İzvestiya
Duyuru	6	4
Açıklayıcı	2	7
Röportaj	1	2

Araştırma yöntemi olarak içerik analizi yönteminin kullanıldığı çalışmada, söz konusu haberler hem niceliksel hem de niteliksel olarak değerlendirilmiştir. Niceliksel olarak çıkan haberlerin sayıları dikkate alınırken, niteliksel olarak da 3 kategori altında değerlendirilmiştir. Bunun için duyuru amaçlı haberler, açıklayıcı haberler ve röportaj kategorileri oluşturulmuş ve bu kategorilere giren haberler başlıklarına, konularına, öznelerine, tanımlamalarına ve olumlu ya da olumsuz yargı bildirme durumlarına/yönlerine göre incelenmiştir. Çalışma sonunda Pravda Gazetesi'nde duyuru amaçlı 6, açıklayıcı 2 ve röportaj 1 ve İzvestiya Gazetesi'nde duyuru amaçlı 4, açıklayıcı 7 ve röportaj 2 olmak üzere toplamda 22 habere ulaşılmıştır.

Tablo 2. Duyuru Amaçlı Haberler Listesi

Gazete	Tarih	Başlık	Konu	Özne	Tanımlama ve Kavramlar	Yönü	Bildirim Yeri
Pravda	6 Ekim	Türkiye-Cumhuriyet	Cumhuriyetin ilan	Halk Partisi	-	Olumlu	Ankara
	7 Ekim	Türk Ordusu Konstanin o-pol' de	Türk ordusunun yurda dönmesi	Türk ordusu	-	Olumlu	Ankara
	11 Ekim	Ankara Türkiye'nin Başkenti	Ankara'nın başkent olması	Halk Partisi	Mustafa Kemal Paşa'nın Partisi	Olumlu	Ankara
	28 Ekim	Türkiye Kabinesi İstifa Etti	Mevcut kabinenin güven kazanmak amacıyla istifa etmesi	Türkiye kabinesi	Güvenilir yeni kabine, fırsat	Olumlu	Ankara

	21 Aralık	Diplomatik Dünyada Türkiye Büyükelçisi Geldi	Rus Büyükelçisi'nin Moskova'ya gelişi	SSCB Türkiye Büyükelçisi Yoldaş Surits	-	Olumlu	
	23 Aralık	SSCB ve Türkiye Türkiye tohumları SSCB'den satın alıyor	SSCB'de Türkiye'ye tohum ve tahıl ithalatı	Türkiye Hükümeti	-	Olumlu	Ankara
İzvestiya	3 Ekim	Türkiye Ve Yunanistan Arasındaki Diplomatik İlişki	Dış ilişkiler	Türkiye Atina Büyükelçisi	-	Olumlu	Wien
	6 Ekim	Türkiye'de Durum	Cumhuriyetin ilanı ve yabancı sermaye	Halk Partisi, Ankara Hükümeti, Türkiye-İsviçre Bankası	Yabancı sermaye, müzakere	Olumlu	Ankara
	9 Ekim	SSCB ve Diğer Ülkeler Rus Türk İlişkileri	Rus-Türk ilişkileri	Ankara SSCB ateşesi, Konstantinopolis, Türk halkı	Müttefik, Konstantinopol tahliyesi, coşkuyla karşılama, Türk askeri	Olumlu	Odessa
	28 Ekim	Türk Kabinesinde İstifa	Kabinenin güvenoyu için istifa etmesi	TBMM, Kabine	Güçlü kabine	Olumlu	Ankara

Pravda ve İzvestiya Gazetesi'nde yer alan duyuru amaçlı haberlere genel olarak bakıldığında; haber içeriklerinin genellikle siyasi gelişmeleri Sovyet halklarına duyurmak amacıyla yayınlandığı görülmektedir. Bu haberler, herhangi bir yorum içermeyen, sadece olanı dile getiren kısa haberlerdir. Bu haberlerde Türkiye'deki Milli Mücadele'nin gidişatı, yeni yönetim şekli ve kabine, ülkenin başkenti gibi konular duyurulmaktadır. Ayrıca iki ülke arasındaki resmi ilişkiler de kutlama mesajları

üzerinden haberlere yansımaktadır.

Pravda Gazetesi'nde Cumhuriyetin ilanına yönelik 3 haber yer almıştır. 6 Ekim'de yayınlanan *Türkiye-Cumhuriyet* başlıklı haberde Türkiye Halk Partisi'nin Türkiye'yi Cumhuriyet olarak ilan etmek üzere aldığı karar duyurulmuştur. 11 Ekim'deki Ankara *Türkiye'nin Başkenti* başlıklı haberde Türkiye Halk Partisi'nin (Mustafa Kemal Paşa'nın Partisi), Büyük Millet Meclisi'ne Ankara'nın Türkiye'nin başkenti olmasını teklif ettiği belirtilmiştir. 28 Ekim'de yer alan *Türkiye Kabinesi İstifa Etti* haberinde Türkiye kabinesinin Büyük Millet Meclisi'nin güvenilir yeni kabine toplamasına fırsat vermek amacıyla istifa ettiği duyurulmuştur. Cumhuriyetin ilanı konusu dışında gazetede 7 Ekim'de *Türk Ordusu Konstaninopol'de* haberinde Türk ordusunun Konstaninopol'e girdiği, 21 Aralık'ta "...Sadece Sovyet Rusya, Türkiye'nin ne bağımsızlığını ne de ekonomisini ele geçirmek amacıyla değildir. Türkiye'nin etrafını çeviren kapitalist devletler arasında sadece Rusya, Türkiye'nin dostudur." ifadesi ile Türkiye Büyükelçisi'nin Moskova'ya gelişi ve 23 Aralık'ta "*Türkiye Tohumları SSCB'den Satın Alıyor*" haberleri yer almıştır.

İzvestiya Gazetesi'nde Cumhuriyetin ilanına yönelik 2 haber yer almıştır. 6 Ekim tarihinde *Türkiye'de Durum* başlığı altında Türkiye Cumhuriyeti'nin ilan edilmeye karar verildiği duyurulurken, 28 Ekim'de gazete *Türk Kabinesinde İstifa* haberi ile kabinenin istifasına yer vermiştir. Cumhuriyetin ilanı dışında gazetede Atina Büyükelçisi görevine Balkan Savaşı dönemindeki eski askeri bakanın atanmasının duyurulduğu *Türkiye ve Yunanistan Arasındaki Diplomatik İlişki ve Rus Türk İlişkileri* konu başlıklı haberlere yer verilmiştir. Bu haberde Konstantinopolis'in tahliyesinin olaysız geçtiği ve son müttefiklerin ayrılmasından kırk sekiz saat sonra, Türk halkının askerleri çiçekler eşliğinde coşkuyla karşıladığı belirtilmiştir.

Her iki gazetede yer alan haberlerde, bildirim yeri olarak genellikle Ankara kullanılmıştır. Bu da, gazetenin Ankara'da muhabir ya da temsilcilerinin olduğu ve gelişmeleri yakından takip ettiğini göstermektedir. Dolayısıyla, gelişme ve olaylar birinci elden aktarılmaktadır. Bu nedenle haberlerin gerçeklik ve doğrulukları konusunda herhangi bir şüpheye yer yoktur. Haberlerin öznesi, konuyla bağlantılı şekilde Halk Partisi, Mustafa Kemal ya da kabinedir.

Tablo 3. Açıklayıcı Haberler Listesi

Gazete	Tarih	Başlık	Konu	Özne	Tanımlama ve Kavramlar	Yönü	Bildirim Yeri
Pravda		Türkiye Cumhuriyeti SSCB'nin Selamlaması	SSCB'nin Türkiye'ye tebrik mesajı	Gazi Mustafa Kemal Paşa, SSCB Dışişleri Bakanlığı, Yoldaş Çiçerin	Kutlama, dostluk, umut	Olumlu	-
	12 Aralık	Karşı Devrimcilerin Entrikaları	Muhafif gazetecilerin tutuklanması ve yargılanması	Tanın, İkdam, Tavki- Tevkiyar, Yenigün ve Hamidiye Gazeteleri	Yabancıların provakasyonu	Olumlu	Ankara

İzvestiya	Ekim	“Rus Gemilerinin Konstantinopolis'ten Çekilmesi”	Rus gemilerinin İstanbul'dan çekilmesi	Rus denizciler	Protesto, tutuklama	Olumlu	Konstantinopol
	25 Ekim	“Türkiye’de Ekonomik Durum”	Türkiye ekonomisi	Yeni Türkiye, Osmanlı	Yıkıcı savaşlar	Olumlu	-
	31 Ekim	“Türkiye Cumhuriyeti'nin Yeni Anayasası”	Anayasanın kabulünün ilanı	TBMM	Anayasa, Cumhurbaşkanı Kemal, cumhuriyet kabinesi	Olumlu	Ankara
	5 Kasım	“Türkiye Cumhuriyeti ve SSCB”	Kutlama telgrafı	Transkafkasya Sovyet Federatif Sosyalist Cumhuriyeti, Türkiye Cumhuriyeti	Kanlı monarşizm, ezici darbe, tek dost Rusya, kardeş Rusya	Olumlu	Tiflis
		“Yunan – Türk İlişkileri”	Yunanistan-Türkiye İlişkileri	Kapitülasyonlar, Kemalistler, milliyetçilik	Lozan Antlaşması,, şeriat, demokrasi, küçük Asya	-	-
		“Konstantinopolis'teki Rus Devlet Mülkleri”	Yeni hükümetten SSCB devlet mülklerinin iade talebi	-	Kültürel değerler, yağmalama	-	-
	12 Aralık	“Türkiye’de Karşı Devrimcilerin Entrikaları”	Muhafif gazetecilerin tutuklanması ve yargılanması	Tanın, İkdam, Tavki-Tevkiyar, YeniGün ve Hamidiye Gazeteleri	İngiliz köleleri, provokasyon,	Olumlu	Ankara

Pravda Gazetesi’nde yer alan *Türkiye Cumhuriyeti, SSCB’nin Selamlaması* başlıklı habere ait kesin yayın tarihi bulunmamaktadır. Ancak haberlerin içeriğinden ve diğer yayın organı İzvestiya ile karşılaştırma sonucundan ilgili döneme ait olduğu anlaşılmaktadır. Bu haberlerin içeriğinde, Moskova’daki Türkiye Büyükelçisi’nin Rusya Dış İşleri ile olan görüşmesi konu edilmektedir. Bu görüşmede Türk Büyükelçi, Rus yetkililere Türkiye’de yönetimin cumhuriyet olarak değiştiğini, Mustafa Kemal’in ilk cumhurbaşkanı seçildiğini, İsmet Paşa’nın da Meclis Başkanı ve Dış İşleri Bakanı olarak atandığını bildirmektedir. Haberin devamında ise Rusya Dış İşleri’nin konuyla ilgili tebrik mesajı yayınlanmaktadır. “Rusya halkı ve Hükümeti adına, Türkiye halkını ve

Hükümeti'ni cumhuriyetin ilanı nedeni ile kalpten kutlarım. Mareşal Gazi Mustafa Kemal Paşayı, Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı olarak seçildiği için yürekten kutlarım. İki devletin dostluğunun gittikçe güçleneceğinden eminim!" (Pravda Gazetesi). Pravda Gazetesi'nde açıklayıcı haber kategorisinde olan bir diğer haber de 12 Aralık tarihli, *Karşı Devrimcilerin Entrikaları* başlıklı haberdir. Haberde Padişahın yeniden gelmesine dair mektuplar yayınlayan bazı gazetelerin sahiplerinin tutuklandığı, editörlerinin de tutuklanarak yargılanacağı yazılmakta; Türkiye'de yayınlanan Hamidiye Gazetesinin "Konstantinopolis Muhalefetcilerin Arasında Yabancılar Var" ve Yeni Gün Gazetesi'nin "Cumhuriyeti Korumak İçin Elimizden Geleni Yapacağız" başlıklarına yer verilmektedir.

İzvestiya Gazetesi 7 Ekim'de *Rus Gemilerinin Konstantinopolis'ten Çekilmesi* başlıklı haberinde Rus denizciler ile Sovyet Ataşesi arasındaki anlaşmazlığa yer vermiştir. 25 Ekim 1923 tarihli İzvestiya Gazetesi *Türkiye'de Ekonomik Durum* haberinde "... yeni Türkiye, uzun süreli yıkıcı savaşların sonucunda bağımsızlığını ve egemenliğini kazanan, son derece değerli bir nimettir." diyerek Türkiye'nin Sovyetler Birliği için önemini belirtmektedir. Bu önemi, iki ülke arasındaki tarihsel diplomatik ilişkilerden okuyabileceğimiz gibi, gazete haberleri üzerinden de okumamız mümkündür. Ayrıca haberde Türkiye, "...muazzam bir tarım ülkesi" olarak tanımlanmıştır. 31 Ekim'de yayınlanan *Türkiye Cumhuriyeti'nin Yeni Anayasası* haberinde okuyucu ile Halk Partisi'nin altı saatlik toplantı sonunda mecliste Türkiye Cumhuriyeti'ni ilan eden Anayasa hükümlerini kabul ettiği, Cumhurbaşkanı olarak oybirliğiyle Kemal'in seçildiği bilgisi paylaşılmıştır. İzvestiya Gazetesi, 5 Kasım tarihli sayısında cumhuriyetin ilanını "...tüm doğu için de büyük öneme sahip bu büyük olay, Türk halkını uzun süredir boğan sultan ve onun kanlı monarşizm gücüne ezici bir darbe vurdu ..." olarak duyurmakta ve bu olayı "Bağımsız bir Türkiye Cumhuriyeti, Doğu halklarına, kurtuluşları için dünya kapitalistleriyle mücadeledeki çabalarını arttırmaları gerektiğini göstermektedir." diyerek Doğu halklarına örnek sunmaktadır. Özellikle, cumhuriyetin ilanıyla sonuçlanan, ülkenin Mustafa Kemal önderliğinde başlatmış olduğu Milli Mücadele ve bağımsızlık savaşı tamamen haklı ve yerinde bir mücadele olarak görülmüş ve gerek siyasi gerekse de ekonomik olarak Sovyetler Birliği tarafından desteklendiği duyurulmuştur. Bu amaçla gazete, aynı sayısında "...son yıllarda dünya çapında bir bağımsızlık mücadelesi veren, büyük fedakârlıklar gösteren, şu andan itibaren de özgür olan Türk halkı, kapitalistlerin bütün girişimlerine uygun bir karşılık verecektir" ve "...padişah ile birlikte halkı sömüren uluslararası kapitalistler, şimdi yıkıcı tasarımlarından vazgeçmek zorunda kalacaklar" ifadelerine yer vermiştir.

İzvestiya'da, Pravda'dan farklı olarak, Türkiye'nin diğer ülkelerle olan dış ilişkilerine de yer verilmiştir. Türkiye -Yunanistan ilişkilerini konu alan *Yunan - Türk İlişkileri* başlıklı haberde Lozan Antlaşması ve kapitülasyonlar konusu tartışılmakta ve Yunanistan'a Osmanlı döneminde verilen birtakım hakların artık geçerli olmayacağı, buna bağlı olarak da ikili antlaşmalar yapılmaması durumunda ülkeler arasındaki ilişkilerin olumsuz etkileneceği ileri sürülmektedir.

Gazetede Türkiye ve Sovyetler Birliği ilişkilerine dair yer alan haberlerden biri de Çarlık Rusya'ya ait İstanbul'da bulunan Rus Arkeoloji Enstitüsü, elçilik ve konsolosluk, okul, hastane gibi 22 binanın mülk sahibi olarak Sovyet Rusya'ya teslim

edilme talebi konulu *Konstantinopolis'teki Rus Devlet Mülkleri* haberidir. Haberde, maddi ve manevi öneme sahip bu binaların müttefik devletler tarafından yağmalandığından, mobilyalarından kapı kollarına kadar çalındığından ve hatta kundaklandığından bahsedilmekte ve Türk hükümetinin bu binaları Sovyet-Rusya'ya teslim etme kararı aldığı bildirilmektedir.

12 Aralık sayısında yer alan *Türkiye'de Karşı Devrimcilerin Entrikaları* başlıklı haberde cumhuriyet karşıtı gazete editörlerinin yargılanmasına yer verilmiştir.

Haberlere genel olarak bakıldığında her iki gazetede de yer alan haberler içerik olarak aynı haberlerdir. Türkiye'deki gelişmeler duyurulmuş, değişiklikler hakkında bilgiler verilmiştir. Ancak *İzvestiya Gazetesi*'nde haberler *Pravda Gazetesi*'nde olduğu kadar kısa değil, daha geniş bir şekilde yer almıştır. Genel olarak Sovyetler ve Türkiye ilişkileri, cumhuriyetin ilanı ve yeni hükümetin kurulması ile Türkiye'nin dış ilişkileri gibi konuların ön plana çıktığı görülmektedir. Her iki gazetede yer alan haberler Türkiye için olumlu yöndeki haberlerdir. Haberlerde genellikle iki ülke arasındaki dostluk vurgulanmıştır. *İzvestiya*'da dikkat çekici bir diğer nokta haberlerin bir kaynaktan değil farklı birçok kaynaktan gelen bilgilerle beslenmesidir. Haberler Ankara dışından Tiflis, Viyana, İstanbul ve Odesa'dan gelen bilgilerden yola çıkılarak oluşturulmuştur.

Çalışma kapsamında haberlerde öne çıkan kavram ve tanımlamalara da bakılmıştır. Bunlar içinde Halk Partisi için Mustafa Kemal Paşa'nın Partisi, başkent Ankara için Anadolu'nun kalbi, Lozan Antlaşması için olağanüstü bir başarı, Rusya için Türkiye'nin tek dostu gibi tanımlamalar ön plana çıkmaktadır. Ayrıca yayınlanan tüm haberlerin yönü olumludur. Bu da iki ülke arasındaki diplomatik ilişkilerin ülke basınına da yansımalarını göstermektedir.

Tablo 4. Röportaj Haberler Listesi

Gazete	Tarih	Başlık	Konu	Özne	Tanımlama ve Kavramlar	Yönü	Bildirim Yeri
Pravda		SSCB ve Türkiye	Türkiye'deki SSCB Büyükelçisi Yoldaş Surits ile röportaj	Türkiye, hükümet yetkilileri	Milli Mücadele, Lozan Antlaşması, Boğazlar Sorunu, sömürgeci devletler	Olumlu	-
İzvestiya	10 Ekim	“Ermenistan ve Türkiye”	Kafkasya Cumhuriyeti Büyükelçisi ile Ermenistan Türkiye ilişkileri hakkında röportaj	Türkiye ve Ermenistan	Su kaynakları, Aras nehri, ihlal	Olumlu	-

		"Yeni Türkiye"	SSCB Ankara Büyükelçisi ile röportaj	Türkiye	Milli Mücadele, Lozan Antlaşması, Boğazlar sorunu	Olumlu	-
--	--	----------------	--------------------------------------	---------	---	--------	---

Pravda Gazetesi'nde yer alan röportaj kategorisindeki haber Sovyet ve Türkiye ilişkilerini konu alan bir haberdir. Haberde Sovyet Rusya Ankara Büyükelçisi ile yapılan bir röportaj yer almaktadır. Söz konusu röportaj SSCB ve Türkiye ana başlığı altında; "SSCB'nin Türkiye'deki Büyük Elçisi Surits Bey ile Röportaj" adıyla yayınlanmaktadır. Bu haberin en önemli özelliği, bulgular arasında Türkiye ile ilgili en detaylı haber olması ve Türkiye'yi yabancı bir diplomatın gözünden değerlendirmesidir. Haber; Rusya ve Türkiye ilişkilerini konu alan karşılıklı ilişkiler, Türkiye'nin durumu ve Ankara neden başkent şeklinde 3 bölümden oluşmaktadır. Haberin ilk bölümünde, Türkiye yeni bir devlet olarak özellikle Lozan'da elde ettiği başarılarla takdir edilmekte ancak Boğazlar konusunda başarısız bulunmaktadır. Rusya'nın Türkiye'nin tek dostu olduğu vurgulanarak iki ülke arasındaki siyasi ve ekonomik işbirliklerinin artacağı bildirilmektedir. Ayrıca Rusya'dan ithal edilen tahıllardan bahsedilerek buna bağlı olarak ülkede ekmek fiyatlarında yaşanan düşüşe dikkat çekilmektedir. Haberin ikinci bölümü Türkiye'nin iç sorunlarına ayrılmıştır. Bu bölümde özellikle ekonomik olarak ülkenin zor günler geçirdiği, Amerikan Chester şirketi ile yapılan imtiyaz sözleşmesinin iptali, Yunanistan ile nüfus mübadelesi, eğitim sistemi, kadınların özgürleştirilmesi gibi konular ele alınmış ve ülkenin önünde çözülmeyi bekleyen sorunlar olarak sunulmuştur.

Büyükelçi, Ankara'nın neden başkent olduğu sorusuna ise, "Ankara, Anadolu'nun kalbidir." diye cevap vermekte; yeni hükümetin gücünü Anadolu'daki köylüden aldığına dikkat çekerek bu seçimin oldukça mantıklı olduğunu söylemektedir.

İzvestiya Gazetesi'nde röportaj kategorisindeki bir diğer haber, dış ilişkileri konu alan 10 Ekim tarihli, *Ermenistan ve Türkiye* başlıklı haberdir. Haberde Aras Nehri'nden kaynaklanan su sorunu konu edilmektedir. İki ülke arasında sorun oluşturan bu konu, nehrin Türkiye'de doğması sebebiyle Türkiye'nin lehine bir şekilde okuyucuya sunulmaktadır.

Gazetede Sovyetler Birliği'nin Ankara Büyükelçisi ile yapılan bir röportaj da yer almaktadır. Pravda Gazetesi'nde de yer alan bu röportaj, burada daha kapsamlı olarak verilmiş ve habere Pravda'daki Rusya ve Türkiye ilişkilerini konu alan karşılıklı ilişkiler, Türkiye'nin durumu ve Ankara neden başkent alt başlıklarının yanı sıra; iktidar partisinin pozisyonu ve ülkeye geri dönüş komisyonu başlıkları da eklenmiştir. Haberde iktidar partisinin gücünden, Anadolu köylüsünün ve genç neslin partiye olan güveninden söz edilmekte; zayıf da olsa mecliste partiye karşı muhalif duruşların olduğu bilgisi verilmektedir. Ancak meclisteki muhalefetin zayıf ve önemsiz olduğunun altı çizilerek gerçek muhalefetin dışarıda yapıldığı belirtilmektedir. Haberde "Muhalefet, Kemal Paşa'nın reform faaliyetlerini kabul etmek istemeyen gerici din

adamlarının etrafında toplandığı ticaret merkezlerinde daha açık bir şekilde ortaya çıkıyor.” denmektedir.

7.SONUÇ

Çalışma kapsamında haberleri incelenen iki gazete, Pravda ve İzvestiya, dönemin siyasal ideolojisini yansıtan iki yayın organıdır. Dolayısıyla bu yayın organlarında yer alan haberlerin siyasal iktidarın politik çizgisi dışına çıkma şansı yoktur. Bu bağlamda, dönemin Türkiye ve Sovyet ilişkileri göz önüne alındığında, bu gazetelerde çıkan ‘Türkiye’ konulu haberlerin yönü de ortaya çıkmaktadır. İki ülke arasında yürütülen siyasal ve ekonomik ilişkiler bu gazetelerdeki haberleri de şekillendirmektedir. Bu nedenle, iki ülkenin dostane bir şekilde yürütmeye çalıştıkları diplomatik ilişkiler, bu haberler üzerinden rahatça okunmaktadır. İncelenen toplam 22 haberden hiçbirinde Türkiye ile ilgili olumsuz bir ifade yer almamakta, aksine tüm haberler Türkiye’yi, vermiş olduğu Milli Mücadele’yi, reformlarını, ulusal ve uluslararası arenadaki kararlarını tamamen destekler niteliktedir. Bu destek, haberde kullanılan sıfat ve tanımlamalar üzerinden de rahatlıkla görülmektedir.

Çalışma kapsamında elde edilen bulgular, duyuru amaçlı haberler, açıklayıcı haberler ve röportaj olmak üzere 3 kategoride incelenmiştir. Duyuru amaçlı haberler kategorisindeki haberlerin gazete sayfalarına yansımaları son derece kısa ve net ifadelerle olmaktadır. Bunun temel nedeni olarak dönemin habercilik anlayışını göstermek mümkündür. Bu anlayış, haberi konusuyla bağlantılı bir amaç çerçevesine oturtmaktadır. Nitekim çalışma kapsamında incelenen haberlere bakıldığında da birçok haberin konusuyla bağlantılı olarak, sadece bilgi vermek, kamuoyuna duyurulmak amacıyla üretildiği görülmektedir. Ancak haberde gerçek, çoğu zaman görüldüğünden çok daha karmaşık bir yapıya sahiptir. Dolayısıyla Sovyet basınında duyuru amaçlı yayınlanan bu kısa ve net haberler, aynı zamanda bir tanıma, kabul etme, onaylama biçimidir. Bu da haberin metinler değil kelimeler üzerinden kurgulanmasıyla işlerlik kazanmaktadır.

Bunun yanı sıra, haberlerde Türkiye ile ilgili bazı konuların daha geniş bir şekilde verildiği görülmektedir. Açıklayıcı haberler olarak adlandırdığımız bu kategorideki haberler, gazetenin kendi kimliği ve yorumuna daha fazla yer veren bulgular olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle iki ülke arasındaki diplomatik ilişkiler ve iki ülkenin kendi iç sorunlarına ilişkin konular bu kategoride daha geniş bir boyutta ele alınmaktadır.

Bulgularda, Türkiye konulu bir röportaj ise oldukça dikkat çekicidir. Dönemin Sovyetler Birliği Ankara Büyükelçisi Suris ile Türkiye üzerine yapılan röportaja her iki gazetede de oldukça geniş yer verilmiştir. Röportajda Türkiye’nin içinde bulunduğu siyasi ve ekonomik durum, iki ülke arasındaki diplomatik ve ekonomik ilişkiler, Lozan Antlaşması, boğazlar sorunu gibi birçok kritik konu ele alınmıştır.

Genel olarak söyleyebiliriz ki, Sovyet basınında çıkan bu haberlerde cumhuriyetin ilan edilerek Türkiye Cumhuriyeti devletinin resmen kurulması Sovyet halklarına tamamen olumlanarak ve Doğu halklarına örnek olarak sunulmuştur. Özellikle, cumhuriyetin ilanıyla sonuçlanan, ülkenin Mustafa Kemal önderliğinde başlatmış olduğu Milli Mücadele ve bağımsızlık savaşı tamamen haklı ve yerinde bir

mücadele olarak görülmüş ve gerek siyasi gerekse de ekonomik olarak Sovyetler Birliği tarafından desteklendiği duyurulmuştur.

Yeni hükümetle olan diplomatik ilişkilerin dostane bir şekilde yürütüldüğü, ikili ilişkilerin gerek siyasi gerekse ekonomik alanda artarak devam edeceği de haberlerde sıkça vurgulanmakta ve Türkiye'nin Sovyetler için önemi belirtilmektedir. Bu önemi, iki ülke arasındaki tarihsel diplomatik ilişkilerden okuyabileceğimiz gibi, gazete haberleri üzerinden de okumamız mümkündür.

Ancak tüm bu bilgilerin yanı sıra, yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nin içinde bulunduğu siyasi ve ekonomik sorunların da gazete haberlerine yansıdığı görülmektedir. Yeni hükümetin karşılaştığı en zor sorunlardan birinin nüfus değişimi olduğu söylenmekte; Yunanistan'dan Türkiye'ye getirilen Türk vatandaşlarının sorunu ve bu sorunun çözümüne ilişkin yeni hükümetin politikaları tartışılmaktadır. Ayrıca hükümetin toplumsal alanda; eğitim sistemi, kadınların özgürleştirilmesi, kültürel çalışmalar gibi alanlarda da çalışmalarını sürdürdüğü (İzvestiya Gazetesi, 12.12.1923) dile getirilmektedir. Ekonomik alanda ise ülkenin içinde bulunduğu sıkıntılı durum Rusya'dan tahıl ithal edilmesi, bunun ülke ekonomisine maliyeti ve ülke içindeki yansımaları üzerinden verilmiştir. Ayrıca Türkiye'deki demiryollarının yabancıların elinde olması, karayollarının savaşta yok edilmesi, uzun yıllardır Ermeni ve Yunanlıların aktif olarak rol aldığı ticaretin artık sahipsiz kaldığı ve ülkede henüz hiçbir sanayinin bulunmadığı (25 Ekim, İzvestiya Gazetesi) konularına değinilmiştir.

Sonuç olarak, incelenen dönemde Sovyet basınında çıkan haberler; yeni kurulmakta olan bir devletin siyasi, ekonomik, kültürel ve toplumsal özelliklerine ilişkin tarihi bilgiler sunmakta; ancak bunu haberin ekonomi-politiği çerçevesinde farklı bir açıdan yapmaktadır.

SUMMARY

The press has played a very important role as an information tool in every period of history and in every society. However, the discovery of this important tool not only as a means of information, but also as a means of propaganda, has made him the favorite of power. Therefore, the power has always wanted to keep the press in every period and everywhere and influence the people with the press. This desire by the power; it has shown itself to own the press, identify and control the contents of the publication, and occasionally censors and prohibitions. The press, which has shaped by the power, led to the formation of masses in the direction that the power wanted.

Today, when we look at the history of the Soviet press, it is possible to see the press-power relations from the first newspaper to the present day. This relationship caused the press to broadcast in parallel to the stance of power not only in the national but also in the international arena. It is also possible to read this situation in terms of this study. Diplomatic relations between Soviet Russia and Turkey itself through with the publications of the press organs of the period. In this process, the relations between the two countries; official interviews, political and economic treaties, events in the historical process, relations with different countries, historical characters have survived as the news actors by leaving the history pages.

This study deals with the reflection of the establishment process of the Republic of Turkey, for both Turkey and other nations also great importance, on the Soviet-Russian press. Not only the declaration of the republic, but also the press reflection forms of news about Turkey were examined. In the literature, although some studies have about the reflection of the Republic of Turkey on domestic and foreign press, there has no study the reflection on the Soviet Russian press, which had a strong relationship both before and during the period of national struggle. However, political, economic and military relations with Soviet Russia continued throughout history. These relations, with sometimes wars and sometimes peaceful, took on different dimension in 1917 with the establishment of the Soviet Union and the beginning of the period of national struggle in Anatolia. In this process, relations between the two countries have continued through mutual interests and strategic cooperation. The struggle against imperialism, especially against the West, has enabled the two countries to act together. For this reason, the proclamation of the Republic of Turkey and this process has been followed closely in the Soviets, giving all kinds of material and spiritual support to the national struggle. Therefore, the regime change in Anatolia is resonated with not only in Soviet Russia, in the vast geography that made up the Soviet Union. This study aims to examine how the proclamation of the republic which means officially declared the Republic of Turkey, was reflected in the Soviet-Russian writing press.

In the scope of the study, 3-month periods covering 1 October- 31 December of the 1923 were taken as an example. The news about "Turkey" in these newspapers was investigated. Content analysis was used as research method. At the end of the work, total of 22 news of this two newspapers were reached; these reports were evaluated on the basis of features such as title, subject, description, news direction and source under the explanatory and interview categories.

The two newspapers examined, Pravda and Izvestiya, are the two publications that reflect the political ideology of the period. Therefore, the news in these media organs do not have the chance to go beyond the political line of political power. In this context, when considering Soviet and Turkey's relations, in this newspaper the direction of news about Turkey is also emerging. Political and economic relations between the two countries shape the news in these newspapers. For this reason, diplomatic relations that the two countries are trying to carry out in a friendly way are read through this news. There are no negative statements about Turkey in the 22 news reviewed, on the contrary to all news completely support to Turkey, its national struggle, reform, and decisions on national and international arena. This support can also be seen easily through the adjectives and definitions used in the news.

In general we can say, the Republic of Turkey established formally, was presented in Soviet press as completely positive. It was also emphasized in the news that diplomatic relations with the new government are carried out in a friendly manner, and that bilateral relations will continue in both political and economic spheres. As a result, news in the Soviet press were presented historical information on the political, economic, cultural and social characteristics of a new state being established, however, it done so in a different perspective in the context of the political

economy of the news. In this context, study is important because of is presented new information and documents on the history of the Republic of Turkey by other than official history, newspaper news.

KAYNAKÇA**Kitaplar:**

- АХМАДУЛИН, Евгений Валеревич – ОВСЕПЯН, Рафаил Пагасович (2008), История Отечественной Журналистики XX Века, Ростов-на-Дону: ЮФУ.
- БЕНДЕРСКИЙ, В. В. – ХМЫЛЁВ, В. Л. (2006), История Отечественных Средств Массовой Информации, Томск: ТПУ.
- ЧУВИКОВ, Павел Андреевич (1967), Печать СССР за 50 лет, Москва: Статистические Очерки.
- ФОКИН, Павел Евгеньевич (2007), Серебряный век. Портретная галерея культурных героев рубежа XIX–XX веков, Москва: Амфора.
- ЖИРКОВ, Геннадий Василевич (2001), История цензуры в России XIX-XX вв., Москва: Аспект Пресс.
- Кафедрой Журналистики Высшей Партийной Школы При ТСК КПСС (1954), О партийной и советской печати. Сборник документов, Москва: Правда.
- КИРЕЕВ, Николай Гаврилович (2007), История Стран Востока XX Век, Москва: Институт Востоковедения РАН.
- КОРНИЛОЙ, Евгений Алексеевич (1999), Журналистика На Рубеже Тысячелетий, Ростов-на-Дону: Антеус.
- КУЗНЕЦОВ, И. (2002), История Отечественной Журналистики (1917-2000), П. Golova, Москва: Филитика Наука.
- Министерство Инастранных Дел СССР (1959), Документы Внешней Политики России Т.1, (hzt. Земсков И. Н. – и др.), Москва: Гасполитиздат.
- НАЗАРОВ, А. И. (1952), Очерки Истории Советского Книгоиздательства, Москва: Искусства.
- СВИТИЧ, Луиза Григорьевна – ШИРЯЕВА, Алла Александровна (1997), Журналистское Образование: Взгляд Социолога, Москва: Икар Москва.
- ВАЧНАДЗЕ, Георгий (1992), Секреты Прессы При Горбачеве и Ельцине, Москва: Книга и Бизнес.
- ЕРЕМЕЕВА, К. С. – и др. (1927), Правда (Рабочий Путь), Ленинград: Прибой.
- РОЗАЛИЕВ, Ю. Н. (1960). Ленин и Восток. Москва: Правда.
- Makaleler:**
- АЛЕКПЕРЛИ, Фарид 'Российско-Турецкие Взаимоотношения В 1920-1921 Г. и Их Влияние на Политическую Ситуацию в Азербайджане', Erişim Tarihi: 2018.05.31, <http://myazerbaijan.org/index.php?p=history/44>
- ФЕДОРИНОВ, Вадим Евгеньевич (2012) 'Роль Печати В Формировании Политических Партий В России В Конце XIX - Начале XX В.' Вестник Тамбовский Государственный Университет, Выпуск 5 (109): 293-299.
- ИВАНОВА, Р. – КУЗНЕЦОВ, И. (1985), 'Советская Журналистика В Годы Великой Отечественной Войны', Вестник Масковского Университет 1 (1985): 14.
- КУЗНЕЦОВ, И. – ПОПОВ, Н. (1975) 'Советская Печат В Годы Великой Отечественной Войны', Вестник Масковского Университет 2 (1975): 4.
- СААКЯН, Р. Г. (1960), 'Из Истории Советско Турецких Отношений 1928-1929', Известия Академии Наук Армянской SSR 2 (1960): 17-26.
- ГЛИНКИН, Алексей (2014), История Газеты Известия с 1991 Года. Вестник Масковского Университет Им. М. В. Ломоносова.

Gazeteler:

- İzvestiya Gazetesi 1 Ekim - 31 Aralık 1923 Sayıları.
- Pravda Gazetesi 1 Ekim - 31 Aralık 1923 Sayıları.